

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ „СТРАТЕГІЯ” ТА ЙОГО ВІДМІННОСТІ ВІД ТАКТИКИ Й ОПЕРАТИВНИХ ДІЙ

Ломоносов Д.А.

Розглянуто існуючі підходи до визначення поняття „стратегія” та представлено авторський підхід до його формулювання. Розкриті основні відмінності й взаємозв’язок між стратегією, тактикою та оперативними діями.

Постановка проблеми. Поняття стратегії на рівні регіонального управління почало застосовуватися наприкінці 70-х – на початку 80-х років ХХ ст. Відтоді стратегію почали розглядати не лише як мистецтво ведення бойових дій, але й вбачати в ній засіб забезпечення ефективного управління розвитком територій. У теперішній час термін „стратегія” використовується при розробці середньо- та довгострокових програм розвитку, в тому числі й у Причорноморському регіоні України. Проте застосування поняття „стратегія” вимагає більш чіткого розуміння його сутності. Це, у свою чергу, сприятиме формуванню загального уявлення про можливість, що відкриваються у зв’язку з розробкою та реалізацією регіональних стратегій розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенню поняття „стратегія” приділяється багато уваги. Значення цього терміну розглядається у працях Мінцберга Г. [5], Мескона М.Х., Альберта М., Хедоурі Ф., Томпсона А.А., Стрікланда А.Дж. [9], Гордієнка П.Л. [2], Головка Т.В., Герасимчука В.Г. [1], Матвієнка Р.О. [4], Оборської С.В., Смаль З.В. [7], Сумця О.М. [8], Тренева М.М. [10], Фатхутдінова Р.А., Шарова Ю.П. [11], Шершньової З.Є [12]. та ін.

Кожен з авторів, досліджуючи поняття стратегії, використовує різні підходи, надаючи поняттю різне значення. Так, Мінцберг Г. [5] наводить одночасно п’ять визначень стратегії: як плану дій, принципу поведінки, прийому, позиції та перспективи. Томпсон А.А. та Стрікланд А.Дж. [9] розглядають стратегію як дії та підходи суб’єктів управління, спрямовані на досягнення встановлених показників діяльності. В дослідженнях Левицькі С. [3, с. 4], Шершньової З.Є. [12], а також Сумця О.М. [8, с. 14-15] зустрічається підхід до визначення стратегії як погляду, набору концепцій. Існування великої кількості підходів до визначення поняття „стратегія” значно ускладнює його розуміння та вимагає від дослідників їх упорядкування.

Метою дослідження є уточнення сутності поняття „стратегія”,

виділення відмінностей та взаємозв'язку між стратегією, тактикою та оперативними діями.

Результати дослідження. Аналіз наукової літератури свідчить про надзвичайну різноманітність інтерпретацій поняття „стратегія”. Дослідження існуючих підходів до його визначення показало, що усі вони можуть бути умовно поділені на 14 груп залежно від того, на чому акцентується увага дослідників (рис. 1).

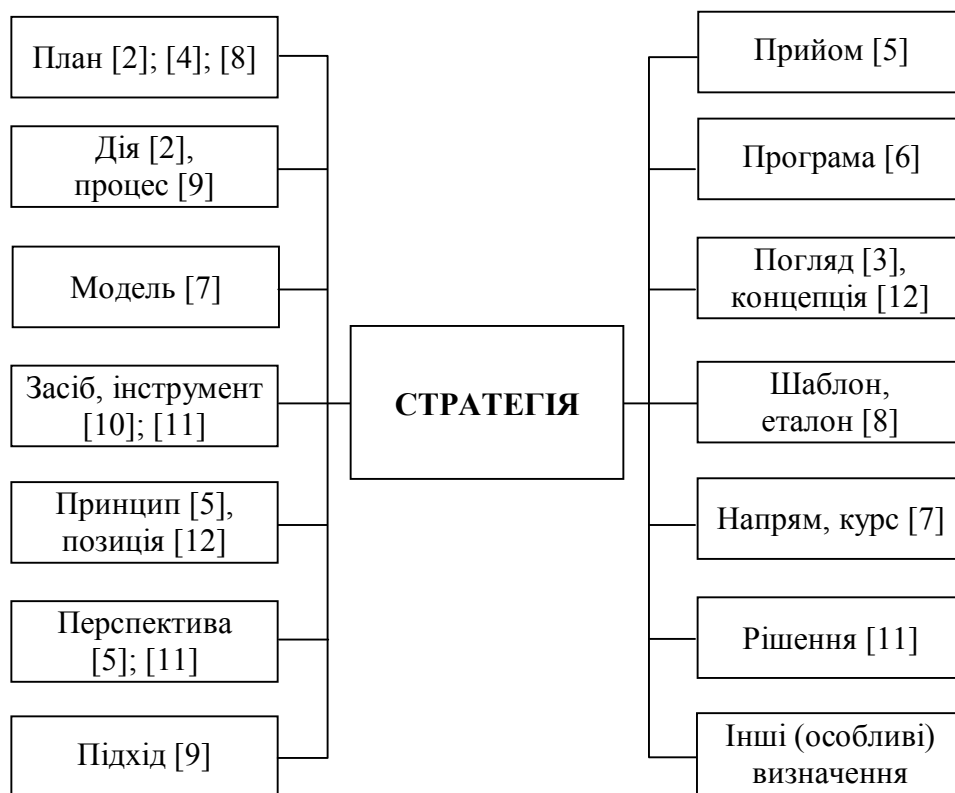

Рис. 1. Підходи до визначення поняття „стратегія”
(джерело: власне дослідження)

Досить часто, даючи визначення поняттю „стратегія”, автори керуються одночасно декількома підходами. Аналізуючи численні дефініції стратегії за кожним підходом, було виявлено ряд суттєвих причинно-наслідкових залежностей:

- стратегія будується в контексті визначеного напрямку (сукупності напрямів), котрий у свою чергу передбачає існування наперед поставленої мети. Досягнення цієї мети стає можливим за умови виконання послідовності дій;

- сукупність послідовних дій, спрямованих на досягнення поставленої мети є процесом. Виходячи з цього, стратегію як

послідовність дій, також слід вважати процесом;

- в процесі досягнення мети стає можливим здобуття бажаного стану в майбутньому – визначеної наперед позиції. Таким чином, стратегія є засобом досягнення цієї позиції;

- досягнення поставленої мети передбачає виконання ряду завдань, що встановлюються заздалегідь та підпорядковуються загальній меті. У процесі виконання завдань приймаються рішення щодо того, яким чином необхідно діяти, враховуючи зовнішні зміни та існуючі можливості;

- наперед визначені мета й завдання, а також заходи, що передбачають реалізацію цих завдань, формалізуються у вигляді планів. У планах містяться також дані про обсяг роботи за кожним із завдань, методи, викладені у певній послідовності, та вказуються строки, необхідні для виконання завдань.

З урахуванням проведеного аналізу відкривається можливість подати авторську інтерпретацію поняття „стратегія”. Стратегія – це послідовність дій, спрямованих на досягнення наперед визначених довгострокових цілей та вирішення поточних завдань, що постають у процесі їх здобуття під впливом зовнішнього середовища, з використанням при цьому існуючих можливостей. Стратегія враховує зміни зовнішнього середовища, котрі можуть вплинути на рівень досягнення поставлених цілей та забезпечує завчасну й адекватну реакцію на них при використанні усіх наявних ресурсів. Вона поєднує у собі продумані й цілеспрямовані дії та заходи, до яких вдаються в разі непередбачуваного розвитку подій. Стратегія, як правило, відображається у складі текстових та графічних матеріалів у доступній для сприйняття формі.

Розробка стратегії розкриває головну управлінську проблему, показуючи, яким чином досягти необхідних результатів з урахуванням поточного стану об'єкта управління та перспектив його розвитку. Разом з тим, реалізація стратегії неможлива без здійснення заходів, адекватних ситуації, що склалася у певний момент часу. Тому поряд зі стратегією, як протилежні йому, розглядаються такі поняття як „тактика” та „оперативні дії” ([7], [11] та ін.). Розглянемо різницю й взаємозв'язок між ними. Тактика – це сукупність заходів, що виконуються, виходячи з поставлених завдань та значною мірою враховують поточну ситуацію. Вона спрямовується на виконання завдань, визначених в рамках стратегії, отже підпорядковується їй. Окремі заходи здійснюються із застосуванням різних методів. Здійснення тих чи інших заходів з використанням визначених методів для успішної реалізації запланованих заходів є оперативними діями.

Взаємозалежність між стратегією, тактикою та оперативними діями можна пояснити наступним чином: тактика визначає, що слід робити для виконання поставлених завдань, тоді як оперативні дії

визначають те, яким чином це зробити. Наприклад, виконання завдання зі створення системи муніципального маркетингу передбачатиме здійснення таких заходів як вивчення досвіду інших територіальних громад з цього питання, організацію підготовки фахівців, відповідальних у майбутньому за ефективне функціонування системи, здійснення моніторингу інвестиційних продуктів тощо. При здійсненні цих та інших заходів можуть застосовуватися різні методи вивчення досвіду, моніторингу і т.д.

Деякі дослідники [3], говорячи про відмінність стратегії від тактики й оперативних дій, акцентують увагу на таких ознаках як часові рамки, ступінь деталізації поставлених завдань та ін. На нашу думку, тактика визначається конкретним моментом часу та ситуацією, що склалася у цей момент. Тактика охоплює незначний за часом період та спрямовується на здійснення поточних заходів з використанням конкретних методів, інструментів (оперативних дій) в рамках досягнення довгострокових цілей. У свою чергу довгострокові цілі визначаються в рамках стратегії. Реалізація стратегії стає неможливою без тактики та оперативних дій, тоді як тактика й оперативні дії без заздалегідь обраної стратегії не можуть забезпечити стабільного функціонування об'єкта управління на перспективу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, існують 14 основних підходів до визначення поняття „стратегія”. Між існуючими підходами виділено ряд причинно-наслідкових залежностей, що дозволило сформулювати узагальнене визначення даного терміну. Під стратегією слід розуміти послідовність дій, спрямованих на досягнення наперед визначених довгострокових цілей та вирішення поточних завдань, що постають у процесі їх здобуття під впливом зовнішнього середовища, з використанням при цьому існуючих можливостей. Стратегію необхідно розглядати поряд з тактикою та оперативними діями, що дає змогу ширше розкрити зміст досліджуваного поняття. Тактика визначає, що слід робити для виконання поставлених завдань, тоді як оперативні дії визначають те, яким чином це зробити. Реалізація стратегії неможлива без застосування тактики та оперативних дій, тоді як без заздалегідь обраної стратегії тактика й оперативні дії не можуть забезпечити стабільне функціонування об'єкта управління в майбутньому.

Існування тактики, оперативних дій та стратегії дозволяють виділити тактичне, оперативне та стратегічне управління. Визначення відмінностей між вказаними концепціями управління, що обумовлюються змістом їх ключових понять, є предметом подальших досліджень.

Література

1. Герасимчук В.Г. Стратегічне управління підприємством.

Графічне моделювання: Навч. Посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 360 с.: іл.

2. Гордієнко П.Л. Стратегічний аналіз: Навчальний посібник. К.: Алерта, 2006. – 404 с.

3. Левицьки Сирил. “Как разработать стратегию: Практические рекомендации по созданию реально работающей стратегии” / Пер. с англ. – Днепропетровск: Баланс-Клуб, 2003. – 238 с.

4. Матвієнко Р.О. Управління регіональним розвитком в умовах перехідної економіки України // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – К.: Національна академія наук України. Рада по вивченню продуктивних сил України, 2005. – 223 с.

5. Минцберг Г., Альстренд Б., Лэмпел Дж. Школы стратегий / Пер. с англ. под ред. Ю.Н. Каптуревского. – СПб: Издательство “Питер”, 2000. – 336 с.

6. Пухир С.Т. Стратегічне прогнозування соціально-економічного розвитку регіону // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – Львів: Національна академія наук України. Інститут регіональних досліджень, 2005. – 186 с.

7. Смаль З.В. Стратегія управління розвитком АПК в умовах трансформації економіки України // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – Львів: Львівський національний університет імені І.Франка, 2002. – 232с.

8. Сумець О.М. Стратегія підприємства. Теорія, ситуації, приклади: Навчальний посібник. – К.: ВД “Професіонал”, 2005. – 320 с.

9. Томпсон А.А., мл., Стрикленд А.Дж. III Стратегический менеджмент: концепции и ситуации: Учебник для вузов. Пер. с 9-го англ. изд. – М.: ИНФРА-М, 2001. – XX, 412 с.

10. Тренев Н.Н. Стратегическое управление: учебное пособие для вузов. – М.: “Издательство ПРИОР”, 2000. – 288 с.

11. Шаров Ю.П. Методологічні засади стратегічного планування в муніципальному менеджменті // Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління. – К.: Українська Академія державного управління при президентіві України, 2002. – 390 с.

12. Шершньова З.Є., Оборська С.В. Стратегічне управління: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1999. – 384 с.

Abstract

Lomonosov D.

Conception of the strategy and its differences from the tactics and operational actions

Approaches to the definition of "strategy" and presents the author's approach to its formulation are existing. The basic differences and the correlation between strategy, tactics and operational activities are discovered.